



## OPERÁCIA EUFOR ALTHEA V BOSNE A HERCEGOVINE

### OPERATION EUFOR ALTHEA IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

TATIANA VAŠŠOVÁ

**ABSTRACT:** *In the 1990s, international organisations established close ties with the countries of the Western Balkans to help create stable and prosperous democratic countries and support them on the road to integration into the EU and NATO. The aim of this article is, through methods of analysis, synthesis, induction, deduction, generalisation and comparison, to approximate the main reasons for the military involvement of EU in Bosnia and Herzegovina and to describe main reasons for the continued military presence in this Balkan country. This article reviews the longest, almost eighteen years lasting military operation of the EU, EUFOR Althea, and concludes with its possible future development.*

**KEYWORDS:** *Bosnia and Herzegovina, IFOR, SFOR, EU, EUFOR Althea.*

#### ÚVOD

Bosna a Hercegovina je relatívne mladým štátom na území Balkánskeho polostrova, v ktorom sa stretávajú tri rôzne náboženstvá a tri odlišné národnosti. Územie tohto malého hornatého štátu bolo v minulosti postihnuté množstvom konfliktov a vojen, ktorých dôsledky môžeme v každej sfére spoločnosti sledovať až dodnes. Azda najviac poznačila Bosnu a Hercegovinu vojna, ktorá na jej území prebiehala v rokoch 1992 až 1995 a množstvo jej obyvateľov si ju stále pamätá na základe vlastných skúseností. Pochopiť príčiny bosnianskeho konfliktu a nájsť jeho korene nie je vôbec jednoduché. Prelínajú sa v ňom príčiny, ktoré majú pôvod v ďalekej minulosti s tými z minulosti relatívne nedávnej. Svojou intenzitou a počtom obetí táto vojna predstavovala najväčší ozbrojený konflikt v Európe po skončení druhej svetovej vojny. Medzinárodné organizácie takmer hneď po začatí tejto krvavej vojny spustili proces mierových rokovaní a hľadali riešenie na jej ukončenie. Mierové rokovania však dlhé mesiace neprinášali žiadne výsledky a konflikt postupne naberal na intenzite.

Až v roku 1995 sa pričinením Severoatlantickej aliancie (NATO) podarilo vojnu ukončiť. Pre Bosnu a Hercegovinu to bol začiatok dlhej a náročnej cesty k budovaniu mieru a bezpečnosti v krajine. Cesta k euroatlantickej integrácii, o ktorú sa Bosna a Hercegovina snaží, ani zďaleka nie je na konci a stojí pred ňou ešte stále množstvo výziev. Medzi najväčšie z nich patrí vybudovanie stabilných inštitúcií zaručujúcich demokraciu, právny štát, ľudské práva a rešpektovanie a ochranu menšín. Je potrebné zrealizovať reformu verejnej správy a tiež hospodársku, volebnú a ústavnú reformu, zintenzívniť boj proti organizovanému zločinu a znížiť mieru korupcie. Výraznou mierou je v tomto procese nápomocná Európska únia (EÚ) a tá v zmienenom procese, okrem iného, stále využíva nasadenie vojenských síl v podobe operácie EUFOR Althea.

Cieľom článku je nájsť odpovede na nasledujúce otázky: Aké boli historické východiská vojenskej angažovanosti EÚ v Bosne a Hercegovine? Na akom právnom základe začala operácia pôsobiť? Ako bola a je operácia financovaná? Aké boli a sú ciele operácie? Ako sa v nadväznosti na meniace sa bezpečnostné prostredie v krajine vyvíjal mandát operácie? Prečo je aj po viac ako sedemnástich rokoch stále potrebná prítomnosť vojenských síl EÚ v Bosne a Hercegovine? Budú vôbec niekedy štátne orgány Bosny a Hercegoviny schopné udržať stabilitu a mier v krajine aj bez pomoci jednotiek EUFOR Althea či samotnej EÚ?

Na naplnenie uvedeného cieľa boli využité metódy analýzy, syntézy, indukcie, dedukcie a generalizácie. Ich využitím boli v prvom rade posudzované historické východiská konfliktu a následne posúdené dôvody angažovanosti EÚ v regióne západného Balkánu. Taktiež bola výskumu podrobená aktuálna bezpečnostná situácia, ktorá nedovoľuje ukončiť nasadenie vojenských síl EÚ v Bosne a Hercegovine.

## 1. HISTORICKÉ VÝCHODISKÁ VOJENSKEJ ANGAŽOVANOSTI EÚ V BOSNE A HERCEGOVINE

Na prelome osemdesiatych a deväťdesiatych rokov bola súdržnosť Juhoslávie dávnou minulosťou a na kedysi jednotnom území v regióne západného Balkánu vládla atmosféra neistoty a napätia, ktorá pramenila z konfliktov medzi rôznymi národnostnými skupinami žijúcimi na tomto území. Po smrti Josipa Broza Tita etnické napätie narastalo a hrozba vojny bola čoraz reálnejšia. Medzi jednotlivými skupinami žijúcimi na území bývalej Juhoslávie prevládala výrazná etnická nevráživosť, ktorú podnecovalo hneď niekoľko faktorov. Medzi nimi bol zďaleka najvýraznejší fakt, že boli odchované na stáročia vzájomných sporov (Majchút – Vaššová, 2020). Konflikty, ktoré následne na území Juhoslávie vypukli, mali za následok rozpad vtedajšej federatívnej štruktúry a jednotlivé štáty si viac či menej násilnou cestou postupne vytvárali nezávislosť.

Po vzore Slovinska a neskôr aj Chorvátska sa v roku 1991 vydala na cestu nezávislosti aj Bosna a Hercegovina – krajina, ktorej etnická skladba obyvateľstva bola najvýraznejšie heterogénna. Kľúčovou otázkou pri vytváraní vnútornej administratívnej štruktúry, ako aj politického systému nových štátov pritom bola práve etnická skladba obyvateľstva týchto krajín. V Bosne a Hercegovine sa začiatkom roku 1992 začali vytvárať skupiny militantov z rôznych etnických skupín, čo viedlo k postupnej eskalácii vnútorného konfliktu (Jagiełło-Szostak – Piwińska, 2017).

V apríli 1992 sa situácia v Bosne a Hercegovine rapídne zhoršila a de facto prepukol ozbrojený konflikt, ktorý napokon trval až do roku 1995. Občianska vojna naberala na intenzite veľmi rýchlo a v konečnom dôsledku si vyžiadala od 100 tisíc do 250 tisíc obetí, čo predstavuje 3-6% z celkovej predvojnovovej populácie. Z týchto obetí tvorilo 50 – 70 % bosniacke etnikum, 25 – 35 % srbské etnikum a 7 – 10 % chorvátske etnikum (Tesař, 1999).

Od jesene roku 1992 prebiehali jednanie medzinárodného spoločenstva s cieľom zastaviť krvavý konflikt, avšak vynaložené úsilie neprinieslo želaný výsledok. Mierové rokovania sťažovala komplikovaná etnická skladba obyvateľstva, ktorá viedla k mimoriadne problematickým a zdĺhavým rokovaniam o skončení bojov a vybudovaní funkčného politického systému. Viacero vypracovaných mierových plánov, ktoré sa medzinárodné spoločenstvo počas krvavých bojov snažilo presadiť na území bývalej Juhoslávie, zlyhalo. Po nekonečných rokovaníach bola napokon prijatá Daytonská mierová dohoda, ktorá definitívne ukončila občiansku vojnu v Bosne a Hercegovine a zároveň vytvorila súčasnú podobu usporiadania Bosny a Hercegoviny na Republiku Srpsku a Federáciu Bosny a Hercegoviny (Hladký, 2005). Podpísaním Daytonskej mierovej dohody, ktorú tvorí jedenásť článkov a jedenásť príloh, sa znepriatelené strany zaviazali rešpektovať Chartu OSN a Helsinský záverečný akt. Taktiež potvrdili vzájomnú spoluprácu pri vyšetrowaní a potrestaní vojnových zločinov a riešenie prípadných budúcich sporov mierovou cestou. Vo všeobecnosti bolo hlavným cieľom Daytonskej mierovej dohody čo najrýchlejšie obnoviť bezpečnosť v krajine a vytvoriť stabilné podmienky pre život obyvateľov v Bosne a Hercegovine. Medzi ďalšie ciele patrilo oddelenie bojujúcich strán a trvalé zastavenie všetkých bojových aktivít, dodržiavanie ľudských práv či ochrana utečencov a vysídlených osôb. Podpísaním Daytonskej mierovej dohody predstavitelia všetkých troch majoritných etnických skupín v Bosne a Hercegovine súhlasili s vojenskou angažovanosťou medzinárodných organizácií na svojom území s cieľom podporiť implementáciu mierovej dohody a stabilizovať bezpečnostné prostredie (The General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina, 1995).

Od skončenia konfliktu tak bola Bosna a Hercegovina takmer na deväť rokov „pod záštitou“ NATO, ktorá tejto krajine poskytla počiatočnú podporu. Od roku 1995 to bolo prostredníctvom operácie IFOR (Implementation Force), ktorú tvorilo 60 tisíc vojakov. Jej cieľom bolo zabrániť opätovnému vypuknutiu konfliktu a zároveň dohliadať na implementáciu Daytonskej mierovej dohody (Knezović, 2005). Vojenské jednotky, ktoré pôsobili v rámci tejto operácie však chápali svoj mandát naozaj minimalisticky a zameriavali sa len na vojenské aspekty uvedenej dohody, teda na oddelenie bojujúcich strán a udržanie mieru (Sell, 2003). V roku 1996 bola operácia IFOR nahradená operáciou SFOR (Stabilisation Force), ktorá okrem implementačných úloh, dohliadala aj na udržanie nastolenej bezpečnosti v krajine a navyše podporovala činnosť civilných orgánov (Simon, 2005).

Efektívnosť síl, ktoré pôsobili v rámci operácie SFOR, však bola často podrobená kritike. Dôvodom bolo to, že aj napriek prítomnosti jednotiek NATO v Bosne a Hercegovine, stále pretrvávalo riziko konfliktu. Navyše ani ekonomická situácia sa nezlepšovala a miera korupcie sa namiesto poklesu stále zvyšovala (Knezović, 2005). Aj napriek tomu, postupne počet vojakov nasadených v operácii SFOR klesal, až kým na júnovom summite NATO v Istanbule nedošlo k rozhodnutiu o ukončení operácie.

Vnútroštátna situácia v Bosne a Hercegovine však naďalej nebola priaznivá. Naďalej predstavovala reálnu hrozbu nielen pre región západného Balkánu, ale aj pre EÚ, nakoľko sa uvedený štát nachádza v jej bezprostrednej blízkosti. Ako najvýznamnejšiu hrozbu vnímala EÚ terorizmus a možnú radikalizáciu Moslimov žijúcich na tomto území (Stojarová – Stojar, 2018). Nemenej dôležitou hrozbou bol organizovaný zločin (obchodovanie s ľuďmi či drogová trestná činnosť), za ktorého kolísku je považovaný práve Balkán

Pre EÚ sa stabilizácia a obnova multikultúrnej a multietnickej Bosny a Hercegoviny stala akýmsi testom záväzku EÚ stať sa politickým a bezpečnostným aktérom, ktorý dokáže garantovať mier a stabilitu na celom kontinente. Stabilizácia bezpečnostnej situácie v Bosne a Hercegovine sa tak stala jednou z jej najdôležitejších priorít. Práve preto EÚ 2. decembra 2004 prevzala mandát operácie SFOR a vznikla tak operácia EUFOR Althea, ktorá je stabilizačnou misiou typu „peace enforcement“, čiže „vynucovania mieru“. „Vynútenie mieru predstavuje operácie na podporu mieru vedené na zastavenie paľby a dodržiavanie mierovej dohody, v prípadoch kedy miera súladu a porozumenia je neistá a hrozba porušenia dohody vysoká“ (Ivančík, 2012, s. 24).

## **2. PRÁVNÝ ZÁKLAD OPERÁCIE A JEJ FINANCOVANIE**

Medzinárodným operáciám, ktoré sú formou zasahovania do vnútorných záležitostí štátu, musí predchádzať získanie mandátu od Bezpečnostnej rady Organizácie spojených národov (BR OSN). Operácia EUFOR Althea tento mandát získala 22. novembra 2004, kedy BR OSN Rezolúciou č. 1575 oficiálne schválila pozíciu EÚ a udelila jej mnohonárodným silám 12-mesačný mandát. EÚ tak získala status „stabilizátora“ situácie v Bosne a Hercegovine.

Členovia BR OSN už od začiatku predpokladali, že operácia bude pokračovať dlhší čas, a tak bol nastavený mechanizmus každoročného predlžovania mandátu. BR OSN bude udelený mandát predlžovať len za predpokladu, že si to bude vyžadovať bezpečnostná situácia v krajine. O konkrétnom predĺžení rozhoduje na základe štvrtročných správ, v ktorých EÚ informuje o svojich aktivitách (UNSCR, 2004). Naposledy bol mandát predĺžený v novembri 2021 Rezolúciou č. 2604, kedy všetkých 15 členov BR OSN jednomyselne podporilo pokračovanie operácie.

Základným dokumentom EÚ, ktorý vymedzuje jej pôsobenie v Bosne a Hercegovine v rámci operácie EUFOR Althea je Jednotná akcia rady 2004/570/SZBP z 12. júla 2004. Na základe tohto dokumentu bol udelený mandát aj Osobitnému predstaviteľovi EÚ (EUSR – European Union Special Representative), ktorý podporuje celkovú politickú koordináciu EÚ v Bosne a Hercegovine. V dokumente sa ďalej uvádza, že operácia by mala posilniť komplexný prístup EÚ k Bosne a Hercegovine a zároveň podporovať jej postup smerom k integrácii do EÚ jej vlastným úsilím s cieľom podpísať Dohodu o stabilizácii a pridružení ako strednodobý cieľ (EU, 2004). Dohoda o stabilizácii a pridružení predstavuje rámec vzťahov medzi EÚ a Bosnou a Hercegovinou, ktorou sa postupne ustanovuje zóna voľného obchodu medzi EÚ a touto krajinou a tiež sa v nej vymedzujú spoločné politické a hospodárske ciele, aby sa podporila regionálna spolupráca. V kontexte pristúpenia k EÚ slúži dohoda ako základ pre vykonanie procesu pristúpenia. Bosna a Hercegovina svoju Dohodu o stabilizácii a pridružení podpísala v júni 2008 v Luxemburgu.

Jednotná akcia rady 2004/570/SZBP tiež stanovila, že Politický a bezpečnostný výbor (PBV) je pod vedením Rady EÚ zodpovedný za politickú kontrolu a strategické vedenie operácie. Za vojenskú časť operácie EUFOR Althea je plne zodpovedný veliteľ operácie, ktorý je povinný v pravidelných intervaloch posilať správy Vojenskému výboru EÚ (VVEÚ), na základe ktorých potom VVEÚ priebežne sleduje riadny priebeh vojenskej operácie (EU, 2004).

Okrem iného sú v dokumente vymedzené aj vzťahy s NATO. Predstavitelia uvedených organizácií sa dohodli, že vojenská operácia EUFOR Althea spadá pod politickú kontrolu a strategické vedenie EÚ. V tomto rámci podáva veliteľ operácie EÚ správy o vykonávaní operácie len orgánom EÚ. NATO je o vývoji situácie informované zo strany príslušných orgánov, najmä PBV a Predsedu VVEÚ (EU, 2004). Spolupráca s NATO však prebieha najmä prostredníctvom dohody Berlín Plus, vďaka ktorej bolo umožnené nasadenie vojenských jednotiek pod hlavičkou EÚ, a vďaka ktorej tiež EÚ pri plánovaní operácie využíva prostriedky a kapacity NATO (EU, 2015).

Rokovania s NATO o podmienkach odovzdania operácie SFOR a o vlastnom plánovacom procese EÚ pre operáciu trvali celé dva roky, a to z dôvodu komplikovaných rokovaní so Spojenými štátmi aj s NATO. Členské štáty EÚ chceli jasné a konkrétne rozdelenie úloh medzi silami EUFOR a zostávajúcimi prvkami NATO v Bosne a Hercegovine, potom ako EÚ prevezme operáciu SFOR. Hlavy štátov a predsedovia vlád členských štátov NATO na svojom júnovom summite v roku 2004 rozhodli, že niektoré podporné úlohy (boj proti terorizmu a sledovanie vojnových zločincov) v Bosne a Hercegovine zostanú v právomoci NATO aj po ukončení SFOR (Bošljančić Pulko, 2017).

V článku 12 Jednotnej akcie rady 2004/570/SZBP bol stanovený spôsob financovania operácie EUFOR Althea, podľa ktorého sú všetky spoločné operačné výdavky hradené prostredníctvom mechanizmu Athena. Rada EÚ zriadila mechanizmus Athena 1. marca 2004, pričom najdôležitejším predpokladom tohto mechanizmu je financovanie všetkých nákladov z rozpočtu EÚ, do ktorého sú členské štáty EÚ povinné každoročne odvádzať príspevky v závislosti od ich hrubého domáceho produktu (HDP). Na financovaní vojenských operácií EÚ sa podieľajú všetky členské štáty EÚ s výnimkou Dánska, ktoré sa rozhodlo nezúčastňovať sa na spoločnej bezpečnostnej a obrannej politike (SBOP) vo vojenských otázkach. Prostredníctvom mechanizmu Athena sa môžu financovať spoločné náklady na vojenské operácie EÚ, ako aj náklady znášané štátmi, ktoré vysielajú do operácie svoje jednotky – zriadenie a prevádzka veliteľstva, vojenská infraštruktúra; zdravotná starostlivosť; využívanie satelitov na zber informácií; náklady spojené s pôsobením iných medzinárodných organizácií (EU, 2017).

V novembri 2007 bola Radou EÚ prijatá Jednotná akcia rady 2007/720/SZBP, ktorou sa menila a doplnila Jednotná akcia 2004/570/SZBP o vojenskej operácii EÚ v Bosne a Hercegovine. V nej sa zdôraznila potreba spolupráce vojenských síl s policajnou misiou EUPM (European Union Police Mission), ktorá v Bosne a Hercegovine v tomto čase prebiehala (EU, 2007).

Vymedzenie jednotlivých schválených mandátov vojenských i policajných operácií sa niekedy zdá jednoznačné. V skutočnosti, vzhľadom na špecifiká operácií, môže dôjsť k prekryvaniu niektorých úloh a to sa dialo až do roku 2006 aj v Bosne a Hercegovine. Vojenské jednotky sa totiž intenzívne zapájali do boja proti organizovanému zločinu. Príslušníci vojenských jednotiek v rámci plnenia pre nich „netypických úloh“ vyhľadávali podozrivé osoby, následne zabezpečili priestor a potom prenechali na políciu zatýkanie podozrivých (Ivančík, 2020).

### **3. CIELE OPERÁCIE A JEJ MANDÁT**

Operácia EUFOR Althea sa začala, keď budúcnosť Bosny a Hercegoviny nebola dôležitá len z pohľadu udržania mieru a bezpečnosti v susedstve EÚ, ale aj kvôli samotnému vnímaniu EÚ ako aktéra zahraničnej politiky a garanta bezpečnosti. V období vzniku operácie bolo jej hlavným cieľom zabezpečiť nepretržité dodržiavanie Daytonskej mierovej dohody, vytvoriť bezpečné prostredie v krajine a v neposlednom rade podporiť postupnú euroatlantickú integráciu Bosny a Hercegoviny. Nasadených bolo 7 000 vojakov (Kim, 2006).

V súčasnosti majú ciele, ktoré EÚ v Bosne a Hercegovine sleduje, predovšetkým politický charakter. Už v roku 2001 označil Javier Solana vo svojom prejave všetky aktivity EÚ na Balkáne za test Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky (SZBP). Aj dnes sa viacero autorov zhoduje, že operácia EUFOR Althea je koncipovaná tak, aby „otestovala“ mechanizmy EÚ v súvislosti s krízovým manažmentom, a teda, že úlohy sa viac zameriavajú na samotnú EÚ než na Bosnu a Hercegovinu.

Objavujú sa názory, že operácia má preveriť schopnosti EÚ reformovať a prispôbiť tretie krajiny na prijatie do svojich štruktúr (Ojanen, 2005).

Jedným zo spôsobov posudzovania cieľov, ktoré EÚ v Bosne a Hercegovine sleduje, je ich rozdelenie podľa času, ktorý je potrebný na ich dosiahnutie. V takom prípade, krátkodobé ciele predstavujú snahu zabrániť opätovnej destabilizácii vnútornej situácie v krajine po prebratí operácie SFOR. Za strednodobé ciele možno okrem iného považovať postupné prenesenie zodpovednosti za udržiavanie bezpečnosti v štáte z kapacít EÚ na orgány Bosny a Hercegoviny a tiež vyššie spomínané podpísanie Dohody o stabilizácii a pridružení. Posledným cieľom, ktorý si vyžaduje najviac času je zaistenie trvalej stability v krajine spolu so zaistením mierovej spolupráce Bosny a Hercegoviny so susednými štátmi (Knezović, 2005).

Iný spôsob rozdelenia cieľov sa zameriava na charakter plnených úloh. Za tie ciele, ktoré sa dosahujú plnením vojenských úloh možno označiť odzbrojenie, ktoré prebiehalo v počiatočnej fáze operácie, kontrolu obchodovania so zbraňami a muníciou (Juhász, 2013), či podporu kolektívnej a kombinovanej odbornej prípravy Ozbrojených síl Bosny a Hercegoviny (AFBiH - Armed Forces of Bosnia and Herzegovina). Medzi ciele, ktoré EÚ dosahuje plnením podporných úloh patrí poskytovanie odborného poradenstva orgánom v oblasti reformy obrany, dohľad na uplatňovanie dohôd o ľudských právach v krajine či transparentné súdnictvo (EU, 2015).

Ako bolo spomenuté vyššie, mandát operácie EUFOR Althea je predlžovaný na ročnej báze po rozhodnutí BR OSN. Na základe vývoja bezpečnostnej situácie sa niekoľkokrát menil aj mandát. Naposledy tomu tak bolo v roku 2012. Po poslednej rekonfigurácii mandátu boli definované kľúčové úlohy operácie EUFOR Althea takto (EU, 2015):

- podporiť kolektívnu a kombinovanú odbornú prípravu AFBiH, ktorá je podstatná v ich postupe k normám NATO,
- zabezpečiť plnenie úloh uvedených v Daytonskej mierovej dohode (uplatňovanie dohôd o ľudských právach v krajine, transparentné súdnictvo a mnohé ďalšie),
- prispieť k bezpečnému prostrediu v Bosne a Hercegovine v súlade so svojím mandátom.

Mandát operácie EUFOR Althea sa skladá z výkonnej a podpornej časti. Výkonný mandát je daný Bezpečnostnou radou OSN - podpora orgánov Bosny a Hercegoviny v udržiavaní bezpečného prostredia. Pozostáva z úloh akými je napríklad vojenská a civilná kontrola pohybu zbraní, munície a výbušných látok, ale aj činnosť styčných a pozorovacích tímov (LOTs – Liaison and Observation Teams), ktoré väčšinou tvoria jednotky z Rakúska, Maďarska, Turecka a Slovenska. Od roku 2010 bol mandát rozšírený o tzv. podpornú časť - podpora kolektívnej a kombinovanej odbornej prípravy AFBiH. Tento podporný mandát bol pre ďalší rozvoj AFBiH mimoriadne dôležitý, pretože aj keď navonok pôsobia jednotne, vo vnútri sa objavujú polarizujúce prvky, ktoré sú v podstate odrazom celej spoločnosti. Vo veliteľských štruktúrach, ktoré sú multietnické, sú totiž funkcie obsadzované na etnickom, nie na profesionálnom základe (Stojarová, 2019).

Je veľmi dôležité spomenúť, že neexistuje žiadny časový rámec alebo konečné referenčné hodnoty, ktoré by operácia mala dosiahnuť, aby sa postupný prenos moci na národnú vládu mohol považovať za skončený. Ukončenie angažovanosti EÚ v Bosne a Hercegovine sa v strategických dokumentoch definuje ako stav, kedy budú štátne orgány schopné vytvoriť funkčné štruktúry, najmä v oblasti bezpečnosti a obrany, čo môžeme označiť za pomerne všeobecnú definíciu. Za tento cieľ je zodpovedná v prvom rade vláda Bosny a Hercegoviny, ktorej pri jeho naplnení pomáhajú civilní aktéri EÚ.

#### **4. ŠTRUKTÚRA OPERÁCIE**

Operácia EUFOR Althea prebieha pod vedením Európskej rady, pričom politickú kontrolu a strategické riadenie vykonáva PBV. Vhodnosť prijatých opatrení a celkového plnenia úloh monitoruje VVEÚ a jeho predseda je primárnym kontaktným bodom pre veliteľa operácie, ktorý je v plnej miere zodpovedný za vojenskú časť operácie. Veliteľ operácie je zároveň zástupcom najvyššieho veliteľa spojeneckých síl v Európe v štruktúre NATO (Bošljančić Pulko, 2017). Veliteľ operácie svoju funkciu

vykonáva spolu s Operačným veliteľstvom EÚ (EU OHQ - Operation Headquarters) z Najvyššieho veliteľstva spojeneckých síl v Európe (SHAPE - Supreme Headquarters Allied Powers Europe) (EUFOR BiH, 2021).

Pôvodná štruktúra vojenských síl pôsobiacich pod hlavičkou EÚ sa skladala z troch úlohových zoskupení, ktoré pôsobili v rôznych oblastiach krajiny:

- mnohonárodné úlohové zoskupenie na severe krajiny (Tuzla) – 1 300 vojakov,
- mnohonárodné úlohové zoskupenie na severozápade krajiny (Banja Luka) – 1 000 vojakov,
- mnohonárodné úlohové zoskupenie na juhovýchode krajiny (Mostar) – 1 400 vojakov.

Veliteľstvo EUFOR malo sídlo na základni BUTMIR-II v Sarajeve spolu s integrovanou policajnou jednotkou (operácia EUPM) o sile 500 policajných dôstojníkov z 30 krajín (EUFOR BiH, 2021).

Vo februári 2007 boli počty jednotiek redukované na 2 500 a v súčasnosti je v operácii nasadených približne 600 vojakov z 19 rôznych krajín (Palm, 2017). Toto zníženie je kompenzované poskytnutím záloh (IRF - Intermediate Reserve Forces), ktoré sú jadrom výkonnej časti operácie. Toto postupné znižovanie počtu nasadených vojakov v operácii bolo spôsobené predovšetkým nedostatkom politickej vôle zo strany členských krajín, ktoré postupne sťahovali svoje jednotky z tohto územia. Ďalším podstatným dôvodom boli naliehavejšie medzinárodné priority, napríklad začatie vojenskej operácie Resolute Support v Afganistane, kde sa zapojili hlavní prispievatelia operácie EUFOR Althea – Veľká Británia a Holandsko (Bassuener, 2015).

Po prvej výraznej redukcii počtov v roku 2007 bolo rozhodnuté aj o zlúčení troch úlohových zoskupení do Mnohonárodného práporu (MNBN - Multinational Battalion), ktorý je dislokovaný na základni BUTMIR-II v Sarajeve. Tvoria ho rakúske, maďarské a najpočetnejšie turecké sily. Prápor v súčasnosti vykonáva nezávislé operácie v krajine a poskytuje podporu bosnianskym orgánom (EUFOR BiH, 2021).

Z dôvodu postupne sa meniacich cieľov operácie a tiež s meniacou sa bezpečnostnou situáciou v Bosne a Hercegovine vznikla potreba prejsť od striktné vojenských aktivít k iným úlohám - zber informácii, spolupráca s miestnymi úradmi či prezentácia prítomnosti EÚ v krajine. Na plnenie týchto úloh sú vyčlenené LOT tímy, ktoré pôsobia v rámci celej Bosny a Hercegoviny. Tieto tímy sú dislokované v tzv. LOT domoch, ktorých je v súčasnosti v krajine 17 a v priebehu roka 2022 pribudne ďalší (EUFOR BiH, 2021). Na činnosť LOT tímov dohliada koordinačné centrum so sídlom na základni BUTMIR-II (LCC - LOT Coordination Centre). Dôležitou úlohou LCC je okrem iného aj monitorovanie situácie na celom území Bosny a Hercegoviny (MO SR, 2022).

Nenahraditeľnú úlohu plní v súčinnosti s LOT tímami v Bosne a Hercegovine aj tzv. Koordinačná bunka informácií o mínach (MICC - Mines Information Coordination Cell), ktorá má sídlo na základni BUTMIR-II. Pod jej dohľadom sú školení inštruktori zo všetkých LOT domov, aby mohli následne prostredníctvom vyučovania mínovej bezpečnosti (MRE - Mine Risk Education) odovzdávať informácie v školách, rôznych združeníach a kluboch s cieľom znížiť riziko vzniku ďalších mínových incidentov (EUFOR BiH, 2021).

Už od začiatku operácie sa jej mohli zúčastniť európske štáty patriace do NATO a Kanada (na požiadanie), štáty kandidujúce do EÚ (na pozvanie) a ďalšie tretie štáty (na pozvanie). O ich účasti mal právomoc rozhodnúť PBV. Je dôležité spomenúť, že po rozhodnutí o účasti v operácii, mali všetci účastníci (členovia aj nečlenovia EÚ) rovnaké ako práva, tak aj povinnosti. Vojenský kontingent operácie EUFOR Althea sa na začiatku skladal zo 7 tisíc vojakov z 22 štátov EÚ a 11 štátov mimo tejto organizácie. Operácie sa nezúčastnili Malta, Cyprus a Dánsko. Najväčšie kontingenty z tretích štátov vyslali: Turecko, Albánsko, Macedónsko a Švajčiarsko (Juhász, 2013). Väčšinu nasadených síl zo štátov EÚ tvorili vojaci z Nemecka (1 100 osôb) a Veľkej Británie (950 osôb) (Boštjančič Pulko, 2017). Vo všeobecnosti tvorili najväčšiu časť vojenských jednotiek mnohonárodného kontingentu (až 80 %) vojaci, ktorí predtým pôsobili v rámci operácie SFOR. V prípade týchto vojakov šlo prakticky len o zmenu označenia (Knauer, 2011).

Slovenská republika je významným prispievateľom do operácie EUFOR Althea. Ozbrojené sily SR v operácii pôsobia od roku 2004 na základe uznesenia NR SR č.1358 príslušníkmi na operačnom veliteľstve Althea v Sarajeve na základni BUTMIR-II a vo veliteľstve NATO v Sarajeve. Okrem toho OS SR od decembra 2010 prispievajú aj do troch LOT tímov vo Foči, Novo Sarajeve a Višegrade, a od decembra 2012 prevzali úlohu vedúcej krajiny v LCC na základni BUTMIR-II. V súlade s uznesením NR SR č. 1975 v operácii od roku 2015 pôsobia aj 2 príslušníci Vojenskej polície Slovenskej republiky, a to v Medzinárodnej jednotke vojenskej polície (International Military Police) (MO SR, 2022).

V marci 2022 bol počet vojakov v operácii dočasne navýšený o viac ako 500 príslušníkov zo Slovenska, Bulharska, Rumunska a Rakúska, ktorí posilnili vojenskú prítomnosť EÚ v Bosne a Hercegovine. Zo Slovenska bola vyslaná jedna rota 52. výsadkového práporu z Trebišova, ktorý je súčasťou Síl pre špeciálne operácie. Nasadenie IRF bolo preventívnym opatrením na posilnenie stability v krajine, nakoľko v tomto období došlo k zhoršeniu bezpečnostnej situácie na medzinárodnej úrovni a potenciálne hrozilo narušenie stability Bosny a Hercegoviny. V posledných mesiacoch v krajine opäť zo strany srbského člena Predsedníctva Milorada Dodika prevláda rozdeľujúca rétorika a reálna snaha o rozdelenie krajiny. Snaží sa o to zavedením legislatívy, ktorá by oddelila Republiku Srpsku od spoločných štátnych inštitúcií, akými sú ozbrojené sily a súdne orgány. Ak takáto legislatíva vstúpi do platnosti, podľa OHR pôjde de facto o odtrhnutie Republiky Srpskej od zvyšku krajiny bez oficiálneho ohlásenia. Ismail Cidic, prezident nezávislej mimovládnej organizácie Bosnian Advocacy Center, označil súčasnú situáciu v krajine za najnebezpečnejšiu krízu od roku 1995, ktorá by mohla viesť k ďalšej vojne (McGee, 2021).

Po udalostiach, ktoré sa koncom februára 2022 odohrali na Ukrajine sa celková bezpečnostná situácia v Európe zhoršila. V tomto období vládla napätá situácia aj v Bosne a Hercegovine, práve kvôli čomu sa veliteľstvo operácie EUFOR Althea rozhodlo predbežne reagovať nasadením IRF a posilniť tak stálu vojenskú prítomnosť EÚ na Balkáne. Jedným z hlavných dôvodov bolo naďalej udržať stabilné a bezpečné prostredie a jednoznačne prezentovať záujem EÚ o tento región. Ďalším dôvodom boli reálne obavy, že v súvislosti s vojnou na Ukrajine by Milorad Dodik mohol vyhlásiť nezávislosť Republiky Srpskej, keď vstúpia do platnosti prvé zákony o rozpustení štátnych inštitúcií. Existujú obavy, že Milorad Dodik by potom mohol vyzvať srbských členov Ústavného súdu, aby odstúpili, čím by Ústavný súd znefunkčnil (Bosnia Daily a, 2022).

## **5. PERSPEKTÍVY ĎALŠIEHO VÝVOJA OPERÁCIE**

Rada EÚ, po strategickom preskúmaní operácie predloženom v júni 2021, uznala, že pre stabilitu a bezpečnosť v krajine ako súčasť celkovej stratégie EÚ pre Bosnu a Hercegovinu, je prítomnosť operácie naďalej kľúčová. K (zatiaľ poslednému) predĺženiu mandátu operácie EUFOR Althea došlo v novembri 2021. Rezolúcia BR OSN č. 2604 (oficiálne označená ako dokument S/RES/2604(2021)) tak predstavuje oficiálne potvrdenie pokračovania operácie na ďalších 12 mesiacov (Rada EÚ, 2021).

Aj keď sa vzťahy medzi Republikou Srpskou a Federáciou Bosny a Hercegoviny oficiálne označujú za relatívne pozitívne a riziko vzniku konfliktu za nízke, nemožno poprieť, že medzi zainteresovanými stranami ešte stále existuje určité napätie. Rada EÚ už dlhodobo nabáda všetkých politických lídrov, aby sa vzdali provokatívnej a rozdeľujúcej rétoriky a činov, vrátane spochybňovania územnej celistvosti krajiny. Upozorňuje ich aby sa spoločne snažili plniť 14 kľúčových priorít, ktoré Komisia identifikovala vo svojom stanovisku k žiadosti Bosny a Hercegoviny o členstvo v EÚ, ktoré Rada schválila v roku 2019 a nabáda ich aby v súlade so záujmami všetkých občanov napredovali smerom k EÚ (Rada EÚ, 2021).

Bosna a Hercegovina sa v posledných rokoch opäť začína javiť ako polo-zlyhávajúci štát s kolabujúcou mierovou dohodou, čo spôsobujú predovšetkým jej vlastní politici. Práve kvôli rozdielnym názorom súčasných politických aktérov na smerovanie krajiny, či už ide o členstvo v medzinárodných organizáciách alebo o územnú celistvosť, je pred Bosnou a Hercegovinou aj po takmer osemnásťročnom úsilí ešte veľmi dlhá cesta k prípadnému členstvu v EÚ alebo NATO. Mocenské hry,

komplikované inštitucionálne zriadenie aj vysoká miera korupcie v krajine nesmierne sťažujú akékoľvek reformné procesy a snahy o dosiahnutie euroatlantickej integrácie.

Už keď v roku 2007 došlo prvýkrát k redukcii počtu nasadených jednotiek, začalo sa uvažovať o podmienkach ukončenia operácie EUFOR Althea. V roku 2008, v čase francúzskeho predsedníctva EÚ, sa táto myšlienka dostala do popredia opäť. Francúzsky minister obrany Hervé Morin, po neformálnom stretnutí ministrov obrany členských krajín EÚ, poukázal na veľmi všeobecnú definíciu ukončenia angažovanosti operácie EUFOR Althea. Prehlásil, že ak sú členské štáty schopné vojenskú operáciu začať, mali by byť schopné ju aj ukončiť (Palm, 2017). Práve v tejto súvislosti začalo v druhej polovici roku 2009 švédске predsedníctvo EÚ diskusiu o ukončení operácie EUFOR Althea alebo aspoň o jej zmene na menšiu výcvikovú operáciu. K žiadnym výrazným zmenám však nedošlo, nakoľko členské štáty nedokázali dospieť k žiadnemu konsenzu.

Mandát operácie sa v roku 2010 dokonca rozšíril a neskôr v roku 2012 kedy došlo po druhýkrát k redukcii počtu jednotiek sa už na pôde EÚ otvorene hovorilo o negatívnom vývoji v Bosne a Hercegovine. Zatiaľ čo krajiny ako Taliansko, Maďarsko či Rakúsko videli nedostatočný politický pokrok ako potvrdenie potreby pokračovať v operácii EUFOR Althea, iné krajiny, medzi ktorými bolo napríklad Francúzsko, Belgicko, Fínsko či Švédsko, skôr zastávali názor, že samotná vojenská operácia brzdí politický pokrok (Palm, 2017).

Kvôli zachovaniu mandátu sa napokon politickým kompromisom stalo zníženie nasadených vojakov na 600, pričom v prípade vzniku akejkoľvek krízy v krajine, sa operácia musela začať spoliehať na silu „zvonku“. Západní odborníci pritom neraz zdôrazňovali, že týmto krokom sa znemožnila schopnosť operácie EUFOR Althea bezprostredne reagovať napríklad na hrozbu organizovaného medzietnického násillia bez pomoci IRF. Sporným sa javí tiež fakt, že v prípade potreby zásahu jednotiek EUFOR Althea by tak mohli urobiť len na základe pozvania miestnych orgánov (Bassuener, 2015).

V súčasnosti sú v krajine viaceré faktory, ktoré doterajšiu krehkú bezpečnosť ohrozujú. Sú to: nezamestnanosť, korupcia, emigrácia mladých ľudí do zahraničia či zložitá presadzovanie práva, ktoré zaťažuje verejnú správu. Aj keď od začatia operácie nedošlo v krajine k žiadnemu výraznému násilliu, hrozby tu stále existujú, aj keď majú skôr spoločenský charakter. Samozrejme, že hrozby, ktoré v krajine predstavujú pre miestne obyvateľstvo najväčšie riziko, sa v priebehu rokov vyvíjali. Najväčšie problémy v súčasnosti predstavujú sociálno-ekonomické otázky, zdravotná starostlivosť a radikalizácia. Avšak nástroje, ktoré má EÚ k dispozícii, sú vhodné skôr na riešenie vojenských hrozieb (Boštjančić Pulko – Muherina - Pejić, 2016). V priebehu posledných rokov môžeme pozorovať, že operácia postupne upriamuje svoju pozornosť aj k plneniu iných, nielen výlučne vojenských úloh. Spolupráca s miestnymi úradmi či prezentácia prítomnosti EÚ v krajine je úlohou LOT tímov, ktoré sú nosnou časťou operácie.

Za zásadný problém, v súvislosti s operáciou EUFOR Althea, je možné považovať rozdielny postoj politických predstaviteľov Bosny a Hercegoviny k samotnému pôsobeniu operácie. Zatiaľ čo vo Federácii Bosny a Hercegoviny považujú politickí predstavitelia aj miestni obyvatelia prítomnosť vojenských jednotiek za potrebnú a stabilizujúcu, v Republike Srpskej sa s pôsobením operácie až tak veľmi nestotožňujú. Oficiálne vyjadrenia troch členov Predsedníctva ohľadom predĺženia mandátu operácie v novembri 2021 boli síce pozitívne, no srbský člen Milorad Dodik svoje vyjadrenia zmenil na poslednú chvíľu. Bývalý bosniacky člen predsedníctva Mladen Ivanić kritizoval celý proces rokovaní o predĺžení a označil ho za „bitku veľkých hráčov“. Podľa neho je potrebné, aby si domáci politici dokázali spolu sadnúť a rokovať, a nie sa iba spoliehať na „pomoc z vonku“. Avšak v súčasnosti takáto snaha neprichádza ani z jednej strany (www.klix.ba, 2021). Práve kvôli týmto protichodným názorom politických aktérov v Bosne a Hercegovine existuje predpoklad, že vojenská prítomnosť EÚ prostredníctvom operácie EUFOR Althea bude v krajine v najbližších rokoch naďalej potrebná a bude pokračovať.

V januári 2022 sa pozornosť medzinárodného spoločenstva začala intenzívnejšie sústreďovať na volebnú a ústavnú reformu – posilnenie transparentnosti prípravy volieb, ich priebehu a sčítania



hlasov. Nakoľko v roku 2018 došlo k zostaveniu vlády až 14 mesiacov po potvrdení oficiálnych výsledkov volieb, bolo by potrebné zefektívniť celý proces tak, aby sa situácia v októbri 2022 neopakovala.

Koncom januára 2022 navštívili Bosnu a Hercegovinu vyslanci z EÚ (Angelina Eichhorst) a z USA (Matthew Palmer), aby rokovali s politickými aktérmi Bosny a Hercegoviny o volebnej a ústavnej reforme a pokúsili sa o zblíženie ich postojov. Zámer januárových rokovaní nebol úplne jasný, nakoľko posledné snahy o prijatie volebnej reformy prebehli len nedávno predtým (v decembri 2021) a nepriniesli žiadny pokrok. Navyše Palmer a Eichhorst neprišli so žiadnymi novými nápadmi a posledným udalostiam v Bosne a Hercegovine dominovali skôr hrozby bosnianskosrbského vodcu Milorada Dodika o odtrhnutí inštitúcií Republiky Srpskej od Federácie než diskusia o volebnom systéme (Mujanovic, 2022).

Javí sa, že predstavitelia pro-bosniansky zameraných politických strán sú naklonení prijatiu volebnej reformy za predpokladu, že by boli odstránené etnické prefixy pri voľbe troch členov Predsedníctva a oslabené kompetencie Snemovne národov (hornej komory parlamentu) na celoštátnej úrovni. Chorvátski politickí predstavitelia vo Federácii sa snažia o elimináciu voľby chorvátskych zástupcov hlasmi Bosniakov a nesúhlasia s oslabením právomocí Snemovne národov, pričom však už dlhšie avizujú bojkot celých volieb kvôli nedôvere v ústrednú volebnú komisiu, ktorú podľa nich ovládajú Bosniaci.

Aj keď sa po januárových rokovaníach spočiatku v médiách objavovali informácie o dosiahnutom pokroku a kompromise, Palmer a Eichhorst informovali, že k žiadnemu konkrétnemu riešeniu nedospeli. Zároveň vyjadrili obavy, že októbrové voľby budú pravdepodobne bojkotované z viacerých strán, čo by potenciálne mohlo spôsobiť kolaps moci v krajine (Latal, 2022). Všeobecná politická situácia v krajine značne ovplyvňuje celkovú bezpečnostnú situáciu, navyše ak hovoríme o multietnickej krajine akou je Bosna a Hercegovina. Tu sa etnické napätie objavuje takmer v každej sfére života obyvateľov a zvýšené politické napätie dokáže výrazne narušiť krehkú stabilitu. Práve z tohto dôvodu sa aj pozornosť EÚ a najmä vrchných predstaviteľov operácie EUFOR Althea sústreďuje na nadchádzajúce októbrové voľby, ktoré so sebou nesú potenciálne riziko rozdúchania medzietnického napätia i vzniku všeobecných nepokojov.

Už len na základe samotného faktu, že hlavní predstavitelia krajiny nie sú schopní rokovať o prijatí volebnej a ústavnej reformy bez pomoci vyslancov z EÚ či USA, tobôž nie ju aj prijať, môžeme hodnotiť, že Bosna a Hercegovina je ešte stále odkázaná na pomoc medzinárodného spoločenstva. Existuje viacero indikátorov, na základe ktorých môžeme predpokladať pokračujúcu prítomnosť vojenských síl EÚ v Bosne a Hercegovine. Medzi tie najviac viditeľné možno zaradiť zvyšujúcu sa mieru politického napätia, rastúcu korupciu, neschopnosť prijatia nevyhnutných reforiem kvôli nedostatku konsenzu na politickej scéne a po udalostiach z konca februára 2022 medzi tieto indikátory musíme zaradiť aj zhoršenú bezpečnostnú situáciu v Európe.

Potenciálnou prekážkou pokračovania operácie EUFOR Althea je existencia Úradu vysokého predstaviteľa, ktorý v krajine pôsobí od roku 1995. Cieľom zriadenia tohto úradu bola civilná implementácia Daytonskej mierovej dohody. Spočiatku vysoký predstaviteľ nedisponoval významnejšími právomocami, nakoľko predstavitelia medzinárodného spoločenstva očakávali, že politickí lídri troch znepriatelených strán dodržia svoje záväzky z Daytonu. Už v roku 1997 sa ale v nemeckom meste Bonn konala konferencia Rady pre implementáciu mieru, ktorá rozhodla o výraznom posilnení právomocí vysokého predstaviteľa. Nové právomoci umožňujú vysokému predstaviteľovi odvolávať akýchkoľvek bosniansko-hercegovinských politikov z funkcie, a to bez ohľadu na to, aký post zastávajú. Taktiež mu umožňujú zmraziť účty politickým subjektom, ktoré sabotujú implementáciu mierových dohôd. Najkontroverznejšou právomocou sú legislatívne kompetencie vysokého predstaviteľa, ktoré mu v podstate umožňujú obísť celý „demokratický“ zákonodarný proces v Bosne a Hercegovine (PIC, 1997).

Za kontroverzný prvok v rámci OHR možno považovať skutočnosť, že jeho existencia nie je zakotvená v Ústave Bosny a Hercegoviny, iba v Daytonskej mierovej zmluve, čo fakticky vyvoláva dojem, že

mierová zmluva má väčší význam než ústava nezávislej krajiny. Existencia tohto úradu sa v posledných rokoch stala hlavnou témou každoročných rokovaní o predĺžení mandátu operácie EUFOR Althea. Už v roku 2020 na zasadnutí BR OSN zástupca Ruskej federácie vyjadril názor, že nastal čas, aby sa začalo uvažovať o zrušení tohto úradu. Ostatné krajiny však tento názor nepodporili a tak OHR naďalej zostal súčasťou komplexného prístupu EÚ v Bosne a Hercegovine (Security Council, 2020). V roku 2020 sa s myšlienkou ukončenia činnosti OHR nestotožnilo najmä Nemecko, ktoré plne podporovalo jeho zachovanie. Na druhej strane však uznalo, že je potrebné, aby OHR nebol iba informátorom BR OSN o dianí v krajine, ako tomu bolo počas posledných rokov, ale aby sa stal strážcom ústavného poriadku a viac ovplyvňoval politické dianie v Bosne a Hercegovine a opäť bol hybnou silou pri napĺňaní reforiem smerom k právnemu štátu.

V novembri 2021, počas rokovania o predĺžení mandátu operácie EUFOR Althea, Ruská federácia pohrozila vetom v súvislosti s vymenovaním nemeckého politika Christiana Schmidta za OHR a požadovala, aby sa zo znenia Daytonskej mierovej zmluvy vypustili všetky zmienky o tomto úrade. Ruská federácia argumentovala tým, že tento úrad už naďalej v krajine nie je potrebný. Napokon sa kompromisným riešením stala neprítomnosť OHR na zasadnutí BR OSN a mandát operácie EUFOR Althea bol Rezolúciou č. 2604 predĺžený o ďalších 12 mesiacov. Je však otázne ako sa situácia bude vyvíjať v budúcnosti, nakoľko v apríli 2022 Ruská federácia pozastavila financovanie OHR, čím dala jasne najavo svoj nesúhlas s pokračovaním výkonu tohto úradu v krajine. Americký veľvyslanec v Bosne a Hercegovine, Michael Murphy informoval, že nakoľko sa už Ruská federácia od júna 2021 nezúčastňuje stretnutí veľvyslancov a riadiacej rady (PIC), a navyše prestala platiť členský poplatok OHR, považuje to za nezáujem naďalej zotrvať v PIC (www.faktor.ba, 2022). Existuje teda predpoklad, že vzhľadom na aktuálnu bezpečnostnú situáciu v Európe, udalosti na Ukrajine a s tým súvisiace zhoršenie vzťahov medzi Ruskou federáciou a Západom možno znova očakávať problémy s predĺžením mandátu operácie, ktoré sa uskutoční na zasadnutí BR OSN v novembri 2022.

## ZÁVER

Na tom ako bude vyzeráť budúcnosť Bosny a Hercegoviny by malo záležať predovšetkým jej obyvateľom. Isté napätie medzi tromi najpočetnejšími etnikami Bosny a Hercegoviny stále narúša integritu tejto krajiny, ktorá je potrebná na kreovanie bezpečnostnej situácie vo vnútri štátu ako aj dosiahnutie proklamovanej snahy o euroatlantickú integráciu. Práve toto napätie častokrát využívajú politickí predstavitelia, aby v obyvateľoch podnecovali nacionalistické tendencie. Nakoľko v Bosne a Hercegovine si väčšina obyvateľov pamätá poslednú vojnu najmä z vlastnej skúsenosti, je veľmi jednoduché prostredníctvom podporovania nacionalistických myšlienok znovu vyvolať konflikt. Pre zachovanie stability a mieru je v súčasnej situácii potrebné, aby si politické elity uvedomili, že pokiaľ nechcú opäť dospieť k vyostreniu vzájomných vzťahov, je nutné posilňovať súdržnosť medzi príslušníkmi jednotlivých etník, no najmä spolupracovať navzájom, aby sa nastolený systém v krajine posilnil. Súčasne sú to aj vrcholní predstavitelia EÚ, ktorí majú záujem o to, aby sa bezpečnostná situácia v Bosne a Hercegovine stabilizovala. Snahou EÚ je byť významným aktérom zahraničnej politiky a garancie bezpečnosti v Európe. Nasadenie vojenských síl v podobe operácie EUFOR Althea je teda do istej miery aj projektovaním jej ambícií v regióne s relatívne bezpečným prostredím, kde nie je potrebné vynaložiť vysoké náklady. V marci roku 2022 EÚ jasne potvrdila, že mier, stabilita, rozvoj a prosperita celého regiónu západného Balkánu patria medzi priority jej spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, keď sa velenie operácie EUFOR Althea rozhodlo navýšiť vojenskú prítomnosť EÚ v Bosne a Hercegovine a vyslať tak jasný signál o svojom pokračujúcom záväzku udržať v tejto krajine stabilnú a bezpečnú situáciu. Navyše ak Ruská federácia otvorene hovorí o svojej reakcii v prípade vstupu Bosny a Hercegoviny do NATO, nemôže EÚ ostať nečinná. Koncom marca 2022 sa totiž ruský veľvyslanec v Bosne a Hercegovine, Igor Kalabukhov, počas interview vo verejnoprávnej televízii Federácie Bosny a Hercegoviny vyjadril, že Ruská federácia síce akceptuje suverenitu a územnú celistvosť Bosny a Hercegoviny, ale v prípade jej vstupu do NATO, bude musieť reagovať. Pri snahe objasniť toto vyjadrenie ho definoval ako „varovanie“, nie ako „priamu hrozbu“ (Bosnia Daily b, 2022). To, že zhoršujúca sa medzinárodná bezpečnostná situácia ovplyvnila v značnej miere aj región západného Balkánu nemožno poprieť. Veliteľ operácie EUFOR Althea aj z tohto dôvodu prijal dobrovoľný národný príspevok Francúzska na uskutočnenie cvičných letov rýchlych prúdových lietadiel nad Bosnou a Hercegovinou v marci 2022 v trvaní niekoľkých týždňov. Toto rozhodnutie bolo

jasným signálom pre podporovateľov myšlienok rozdelenia krajiny, že v čase, keď je bezpečnostná rovnováha v Európe otrášená, Únia naďalej demonštruje svoj pokračujúci záväzok a odhodlanie podporovať bezpečné prostredie tak ako v Bosne a Hercegovine, tak aj na celom západnom Balkáne. Na jednej strane je možné vyjadriť nesporný pozitívny prínos operácie EUFOR Althea pre Bosnu a Hercegovinu, nakoľko nemožno poprieť, že operácia výraznou mierou prispieva k vytváraniu bezpečného a stabilného prostredia v Bosne a Hercegovine. Dôkazom je to, že v posledných rokoch nedošlo k žiadnemu otvorenému násiliu medzi jednotlivými etnikami a nasadené jednotky operácie nebolo potrebné (neboli požiadané) použiť na to aby zasiahli pri riešení takéhoto konfliktu. Na strane druhej je však nutné upozorniť aj na prispievanie operácie EUFOR Althea k určitému negatívnemu vývoju v krajine. Podieľa sa totiž na vytváraní istej závislosti Bosny a Hercegoviny od pomoci zvonku.

V súčasnosti je veľmi ťažké určiť, kedy budú orgány tejto krajiny schopné efektívne fungovať bez pomoci EÚ či iných medzinárodných organizácií. Od vzniku Bosny a Hercegoviny v roku 1992, respektíve od konca vojny v roku 1995, na to nemali príležitosť, keďže táto krajina bola nepretržite pod určitou formou medzinárodnej správy. Na základe hodnotenia aktuálnej bezpečnostnej situácie v krajine sa javí, že tento stav žiaľ ešte nejakú dobu pretrvá. V najbližšej dobe bude podstatné ako dopadnú všeobecné voľby, ktoré sa uskutočnia v októbri 2022 a ako prebehne následné zostavenie vlády. To ukáže, či Bosna a Hercegovina za posledné štyri roky urobila pokrok v oblasti volebných reformných procesov a či konečne prekonal dedičstvo minulosti. Dôležitým krokom do budúcnosti by jednoznačne malo byť posilnenie celoštátnych inštitúcií na úkor jednotlivých entít s cieľom dosiahnuť efektívnejšiu správu krajiny a postupne budovať spoločnú bosniacku identitu.

## LITERATÚRA

- Bassuener, K. (2015). EUFOR: The West's Potemkin Deterrent in Bosnia and Herzegovina. DPC. Retrieved February 17, 2022, from <https://docs.house.gov/meetings/FA/FA14/20180418/108176/HHRG-115-FA14-20180418-SD014.pdf>
- Bosnia Daily a. (2022). Standard's Analysis: Putin and Dodik are "Mega-Threat" to BiH? *Bosnia Daily*, Sarajevo, No. 5260.
- Bosnia Daily b. (2022). Russian Amb: My statement on BiH's NATO path was not a threat, rather a warning. *Bosnia Daily*, Sarajevo, No. 5260.
- Boštjančić Pulko, I. (2017). (In)effective Planning Capacity of CSDP Missions: Comparative Analysis of EULEX Kosovo and EUFOR Althea. *Journal of Regional Security*, 12(2), 123–156. 2217-995X1702123B.pdf (ceon.rs)
- Boštjančić Pulko, I., Muherina, M., Pejić, N. (2016). Analysing the Effectiveness of EUFOR Althea Operation in Bosnia and Herzegovina. *European Perspectives – Journal on European perspectives of the Western Balkans*. Vol. 8. No. 1 (14), 15-39. JEP\_PejiBotjaniMuherina.pdf
- EU. (2004, July 12). Council Joint Action 2004/570/CFSP of 12 July 2004 on the European Union military operation in Bosnia and Herzegovina. Retrieved December 03, 2021, from [https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004\\_2009/documents/autres/bosnia/bosnia%20en.pdf](https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/autres/bosnia/bosnia%20en.pdf)
- EU. (2007, November 08). Council Joint Action 2007/720/CFSP of 8 November 2007 amending Joint Action 2004/570/CFSP on the European Union military operation in Bosnia and Herzegovina. Retrieved November 25, 2021, from <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/7c796146-5b8c-49a3-b697-b0054ae14264/language-en/format-PDFA1A>
- EU. (2015, January). EU military operation in Bosnia and Herzegovina (Operation EUFOR ALTHEA). Retrieved December 29, 2021, from [https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/althea-bih/pdf/factsheet\\_eufor\\_althea\\_en.pdf](https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/althea-bih/pdf/factsheet_eufor_althea_en.pdf)
- EU. (2017, June). Athena Operating Manual. Retrieved November 24, 2021, from [https://www.consilium.europa.eu/media/21516/web\\_athena-manual.pdf](https://www.consilium.europa.eu/media/21516/web_athena-manual.pdf)
- EUFOR BiH. (2021, January 21). About EUFOR. Retrieved December 01, 2021, from <https://www.euforbih.org/index.php/about-eufor>
- Hladký, L. (2005). Bosenská otázka v 19. a 20. století. Masarykova univerzita v Brně. Mezinárodní politologický ústav.
- Ivančík, R. (2012). Operácie na podporu mieru NATO – nástroj medzinárodného krízového manažmentu na zaistenie medzinárodnej bezpečnosti a mieru. *Krízový manažment*, 11(2), 18-25. [https://fbi.uniza.sk/uploads/Dokumenty/casopis\\_km/archiv/2012\\_02/08%20Ivancik.pdf](https://fbi.uniza.sk/uploads/Dokumenty/casopis_km/archiv/2012_02/08%20Ivancik.pdf)
- Ivančík, R. (2020). Manažment bezpečnosti Európskej únie z pohľadu budovania spôsobilostí a kapacít pre vedenie civilných a vojenských operácií v rámci spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky. *Medzinárodné vzťahy*, Vol. XVIII., Issue 2, 182 – 199. Medzinárodné vzťahy 2 - 2008 (euba.sk)
- Jagiello-Szostak, A. – Piwińska, M. (2017). Budowanie pokoju na Bałkanach na przykładzie operacji zarządzania kryzysowego EUFOR Althea w Bośni i Hercegowinie. *Wschodnioznawstwo*. 375-395. [https://www.researchgate.net/publication/325735614\\_Budowanie\\_pokoju\\_na\\_Balkanach\\_na\\_przykladzie\\_operacji\\_zarządzania\\_kryzysowego\\_EUFOR\\_Althea\\_w\\_Bosni\\_i\\_Hercegowinie](https://www.researchgate.net/publication/325735614_Budowanie_pokoju_na_Balkanach_na_przykladzie_operacji_zarządzania_kryzysowego_EUFOR_Althea_w_Bosni_i_Hercegowinie)

- Juhász, K. (2013). The European Union's Crisis Management Activity in Bosnia and Herzegovina. ICRP International Conference 2013: The Balkans Dialogue: Conflict resolution and EU accession politics in the Balkans and Turkey. 64-76. [http://culturalrelations.org/Files/Conferences/TheBalkansDialogue/ICRP-The\\_Balkans\\_Dialogue-Conference\\_Proceedings.pdf](http://culturalrelations.org/Files/Conferences/TheBalkansDialogue/ICRP-The_Balkans_Dialogue-Conference_Proceedings.pdf)
- Kim, J. (2006, December 05). Bosnia and the European Union Military Force (EUFOR): Post-NATO Peacekeeping. Retrieved February 18, 2022, from <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a464684.pdf>
- Knauer, J. (2011, July). EUFOR Althea: Appraisal and Future Perspectives of the EU's Former Flagship Operation in Bosnia and Herzegovina. Retrieved February 19, 2022, from [http://aei.pitt.edu/33452/2/EDP\\_7\\_2011\\_Knauer.pdf](http://aei.pitt.edu/33452/2/EDP_7_2011_Knauer.pdf)
- Knezović, S. (2005, October). Scanning EUFOR – Operation ALTHEA and a possible Croatia's role in it. Retrieved February 17, 2022, from <https://hrcak.srce.hr/6565?lang=en>
- Latal, S. (2022, February 03). Bosnia's Failed Electoral Reform Negotiations Could Have Drastic Consequences. Retrieved February 07, 2022, from <https://balkaninsight.com/2022/02/03/bosnias-failed-electoral-reform-negotiations-could-have-drastic-consequences/>
- Majchút, I – Vaššová, T. (2020). Príčiny rozpadu Juhoslávie. *Krízový manažment*, 19(2), 37 – 46. <https://fbi.uniza.sk/uploads/files/1606810916-37-45.pdf>
- McGee, L. (2021, November 06). A dangerous crisis is brewing in the Balkans. Will the West do anything to stop another war? Retrieved May 12, 2022, from <https://edition.cnn.com/2021/11/06/europe/bosnia-serb-secession-threat-intl-cmd/index.html>
- MO SR. (2022, April 29). Operácia ALTHEA, Bosna a Hercegovina. Retrieved May 08, 2022, from <https://www.mosr.sk/operacia-althea-bosna-a-hercegovina/>
- Mujanovic, J. (2022, February 02). Bosnia's HDZ Doesn't Want Election Reform but Gerrymandering. Retrieved February 07, 2022, from <https://balkaninsight.com/2022/02/02/bosnias-hdz-doesnt-want-election-reform-but-gerrymandering/>
- Ojanen, H. (2005). Operation Althea: healing, testing or testing the healing? *CFSP Forum*. 3(1), 11-13. <https://www2.lse.ac.uk/international-relations/assets/documents/efpu/cfsp-forum/CFSP-Forum-vol-3-no-1.pdf>
- Palm, T. (2017, January). The changing character of EUFOR Althea: powerpolitics or learning?. Retrieved December 14, 2021, from DOI: 10.1080/09557571.2016.1256947
- Rada EÚ. (2021, October 18). Bosna a Hercegovina: Rada schválila závery o operácii EUFOR Althea. Retrieved December 02, 2021, from <https://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2021/10/18/bosnia-and-herzegovina-council-approves-conclusions-on-eufor-operation-althea/>
- PIC. (1997, October 12). PIC Bonn Conclusions. Retrieved May 10, 2022, from <http://www.ohr.int/pic-bonn-conclusions/>
- Security Council. (2020, November 05). Security Council Extends European-Led Stabilization Force in Bosnia and Herzegovina for 12 months, Unanimously Adopting Resolution 2549 (2020). Retrieved May 09, 2022, from <https://www.un.org/press/en/2020/sc14347.doc.htm>
- Sell, L. (2003). Slobodan Milosevic and the Destruction of Yugoslavia. Duke University Press.
- Simon, J. (2005). NATO Expeditionary Operations: Impacts Upon New Members and Partners. National Defense University Press : Washington, D.C. a432683.pdf (dtic.mil)
- Stojarová, V. (2019). Unifying the Armed Forces of Bosnia and Herzegovina – mission completed? *Vojenské rozhledy*, 28 (3), 71-82. [https://vrttest.unob.cz/images/archiv\\_voj\\_rozhl/cele\\_cisla/Od\\_roku\\_2017/VR%202019-3.pdf](https://vrttest.unob.cz/images/archiv_voj_rozhl/cele_cisla/Od_roku_2017/VR%202019-3.pdf)
- Stojarová, V., Stojar, R. (2018). Balkan Regional Development : Moderate or Radical Islam for the Balkans. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*. DOI: 10.1080/19448953.2018.1506284
- Tesař, F. (1999). Ozbrojený konflikt na území Bosny a Hercegoviny. G Plus G.
- The General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina. (1995, December 14). Retrieved May 12, 2022, from <https://www.osce.org/files/f/documents/e/0/126173.pdf>
- UNSCR (2004, November 22). Resolution 1575 – The situation in Bosnia and Herzegovina. Retrieved December 01, 2021, from <http://unscr.com/en/resolutions/1575>
- www.faktor.ba (2022, April 19). Rusi suspendovali finansiranje OHR-a, ostaju članica PIC-a, razmotrit će saradnju sa Schmidtom. Retrieved May 13, 2022, from <https://faktor.ba/vijest/rusi-suspendovali-finansiranje-ohr-a-ostaju-clanica-pic-a-razmotrit-ce-saradnju-sa-schmidtom/160646>
- www.klix.ba (2021, November 04). Ivanić iz Azerbejdžana: Vjerovatno postoji dogovor o BiH, bit će vidljivo za najviše mjesec dana. Retrieved December 02, 2021, from <https://www.klix.ba/vijesti/bih/ivanic-iz-azerbejdžana-vjerovatno-postoji-dogovor-o-bih-bit-ce-vidljivo-za-najvise-mjesec-dana/211104063>

---

## **Tatiana Vaššová, Mgr., npor.**

*externá doktorandka,*

*profesionálna vojačka v súčasnosti pôsobiaca v operácii EUFOR Althea,*

*Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika*

*Demänová 393, 031 01 Liptovský Mikuláš*

*e-mail: vassova.tatiana@gmail.com*

---